

II. Документи і матеріали

Максим Яременко

ЖАЛУВАНА ЦАРСЬКА ГРАМОТА 1703 р. БРАТСЬКОМУ МОНАСТИРЮ

У повідомленні продовжується порушена у попередніх випусках журналу «тема Галшки» і публікується царська грамота Братському монастирю 1703 р.

Восьмий випуск «Київської Академії» продовжив розвиток «теми Галшки», порушеної Тетяною Лютою раніше, актуалізувавши відому в історіографії завдяки згадці Степана Голубева (а слідом й іншими істориками¹), проте досі не опубліковану царську грамоту 1691 р. Братському монастирю. У ній зафіксовано факт надання Анною Гулевичівною у 1618 р. двору на Подолі Богоявленській обителі. У передмові до документа Тетяна Люта зазначає, що вважає «проблему Гулевичівни» (а коротко, то її суть зводиться до того, дарувала чи не дарувала Галшка у 1615 р. садибу, на місці якої постала братська школа і чернечий осередок) «складнішою, ніж просте оголошення документа знаної дарчої фальсифікатом».

Авторка також, покликаючись на мою статтю щодо пам'яті про Галшку в Академії XVIII ст., резонно погоджується з потребою відмежовувати роль Гулевичівни у створенні школи від уявлень про її фундаторів у самих Київських Атенах². Щоправда, наразі я додав би,

¹ Покликаючись на Голубева, інформацію про «место Позшинское» навів Микола Мухін (Мухин Н. *Киево-Братский училищный монастырь. Исторический очерк.* К., 1893. С. 47–48). Фігурує вона й у сучасних роботах. Так, уже за Мухіним Аннин дар згадала Олена Попельницька, назвавши, щоправда, дворове місце «Позишапським» (Попельницька О. *Історична топографія київського Подолу XVII – початку XIX століття.* К., 2003. С. 114).

² Люта Т. *Інша Гулевичівна чи двійник?* // Київська Академія. 2010, вип. 8. С. 7. Дозволю собі прокоментувати дві невеличкі підрядкові нотатки Тетяни Лютої щодо моєї статті. У першій вона вказує на помилкове датування королівського привілею 1629 р. 19 червнем і зазначає, що, поза сумнівом, «помилка в датуванні потрапила з цитованої автором академічної записки». Однак зверну увагу Лютої на те, що до мого тексту в цьому випадку жодна помилка не «потрапила», адже у відповідному місці, де згадано 19 червня, зазначено пряму цитату. Отже, помилка є у документі. Не можу погодитися також із закидом Авторки щодо моєї тези про рівнозначність у другій половині XVIII ст.

що, мабуть, доведеться відокремлювати вивчення ймовірного надання 1615 р. не лише від «нашарувань» академічної пам'яті XVIII ст., а, слід гадати, і від сприйняття власної історії могилянською корпорацією у XVII ст. Принаймні на таке припущення наштовхують дві репліки, що засвідчують однакове трактування навчальним закладом свого минулого щонайменше від останньої третини XVII ст. до 1760-х рр. У 1670 р. делегація Братського монастиря і, можливо, межигірський ігумен клопоталися в Москві, між іншим, «о грамоте на утверждение училищ словенским, греческим и латинским языки, для латыни на рубеже живущих к защищению православныя веры, от святыя памяти от Петра Могилы основанных и от древних гетманов запорожских, наченше от славнаго гетмана Петра Конашевича Сагайдачнаго»³. Двадцятьма роками пізніше Варлаам (Ясинський), повідомляючи патріарха Адріана в листі від 1 червня 1693 р. про номінування ректором колегіуму Йоасафа Кроковського, теж згадав часи «жития блаженныя памяти кир Петра Могилы, училищ тех братцких основателя и изряднейшаго благодетеля»⁴. Отож, як бачимо, в останні три десятиліття XVII ст., як і упродовж наступних шістдесяти з гаком років, у Києві біля витоків «латинських шкіл» ставили не Гулевичівну, а митрополита-реформатора і козацького гетьмана.

Опублікована Тетяною Лютою грамота ніяк не підтверджує хрестоматійного вже сьогодні уявлення про заснування Братської школи, адже у ній згадано не Галшку, а Анну Гулевичівну, саме надання датовано не 1615, а 1618 р., а подарований двір локалізовано зовсім не в тому місці Подолу, де з пляцу Галшки нібито вирости монастир й освітній осередок. Розповідаючи про дискусії XIX ст. про трактування імені фундаторки (Галшка/Анна), Авторка робить провокативне припущення, що благодійниця мала подвійне ім'я⁵. Попри атракційність такої гіпотези, без документальної ревізії запропонованої Степаном Голубевим реконструкції родинних пов'язань Гулевичів це так і залишиться припущенням, яке реанімує без пояснень подвійне (помилкове?) іменування Гулевичівни в історичних коментарях могилянської корпорації 1760-х рр. Разом із тим важко не погодитися з Лютою, що докладне вивчення королівських та

для представників академічного «історіописання» існування братства та функціонування при ньому навчального закладу. Люта покликається на наступний фрагмент із документа: «...хотя в той фундації точно жили монахи и ученые славеноелинского и латинского языков преподавалось, только монастырем и училищем оное место не называлось, но точно братством по примеру прочих древнейших братств» (див. с. 8, прим. 7). Тут, справді, наголошено, що братство не називалося училищем, але так само недвозначно вказано, що існування братства означало навчання при ньому.

³ Харлампович К. В. *Малороссийское влияние на великорусскую церковную жизнь*. Казань, 1914. Т. 1. С. 373.

⁴ *Архив ЮЗР*. К., 1873. Ч. I, т. 5: *Акты, относящиеся к делу о подчинении Киевской митрополии Московскому патриархату. (1620–1694 г.)*. С. 387, № СХХІV.

⁵ Люта Т. *Інна Гулевичівна чи двійник?* С. 9–11.

царських привілеїв Академії та Братському монастирю допоможе пояснити процес «пригадування» (чи «вигадування») могилянськими професорами своєї історії. Незалежно від того, чи існувала Галшчина дарча 1615 р. і її «згадали» у 1760-ті рр., а чи тоді ж сконструювали, надавчі документи, до яких найчастіше зверталися в монастирях, пропонують поживу для аналізу джерел «історичної пам'яті» Київських Атен. Я так само солідаризуюся з Тетяною Лютою в тому, що нагальною потребою є публікація нехай і згадуваних іншими дослідниками, однак досі не оприлюднених актів навчального закладу XVII – початку XVIII ст. – періоду його динамічної та мало вивченої історії. Тож пропоную увазі дослідників ще один привілей – царську грамоту Братському монастиреві, надану ігумену і ректору Гедеону Одорському 1703 р. У вужчому контексті дискусії щодо «Галшчиного дару» вона цікава тим, що вкотре наголошує відсутність на той час у володінні Богоявленської обителі двору Анни Гулевичівни, згаданого у документі 1691 р.⁶

Царська грамота Гедеону Одорському з братією, як і опублікований Тетяною Лютою документ 1691 р., відомий дослідникам Братського монастиря та Академії від XIX ст. Ще ієромонах Макарій Булгаков згадав її серед інших подібних актів та коротко передав суть. Автор першого спеціально присвяченого історії «київських шкіл» дослідження використав копії документів, які були на той час в академічній та Києво-Софійській бібліотеках, хоча й не конкретизував окремо місцезнаходження кожного з зазначених привілеїв⁷. Із покликанням на Макарія документ згадував Микола Мухін у єдиному до сьогодні спеціальному дослідженні про Братський монастир⁸. Проте найточніше передав обставини та стратегії отримання грамоти (через «свою» людину та митрополита Стефана – Яворського), початковий обсяг прохань, а також короткий зміст документа Степан Голубев у праці про Гедеона Одорського. З його статті знаємо також, який вигляд мав оригінал: рязанський владика не лише зумів успішно поклопотатися за обитель, а й на свої гроші придбав до пергаментного документа «ковчег [срібний з позолотою для зберігання великої печатки. – М. Я.], и кустодию аксамитную, и на покрывку красную камку, и снур, и варворки, и жалонки, и кисти». Сам Голубев, схоже, оригінал не бачив. Описуючи цей сюжет, він

⁶ Вже у виписі з київських ратушних книг 1693 р. про обмір 15 дворич на Подолі та в універсалі Івана Мазепи того самого року про підтвердження прав Братського монастиря на маєтності, серед них – 16 набутих різними способами пляців на Подолі, немає «Лозчинського» (див.: Мухін Н. *Києво-Братський училищний монастир*. С. 372–378, прил. № XXI; *Універсали Івана Мазепи. 1687–1709* / Упор. І. Бутич. К.–Львів, 2002. С. 251, № 205). Не згаданий він і в царській грамоті 1694 р. (див.: *Памятники, изданные Киевскою Коммиссиею для разбора древних актов. Изд. второе, с дополнениями*. К., 1897, Т. 2. [далі – *Памятники*] С. 473–488, № XXXV.).

⁷ Булгаков М., ієром. *История Киевской Академии*. СПб., 1843. С. 109–108.

⁸ Мухін Н. *Києво-Братський училищний монастир*. С. 133–134.

покликався переважно на дані тодішнього Московського архіву Міністерства юстиції (тепер у складі Російського державного архіву давніх актів), де зберігалася копія його тексту⁹.

За звичною діловодною практикою, у грамоті 1703 р. детально, часто дослівно, перераховано попередні надання Богоявленській обителі на володіння від гетьманів, полковників тощо. Частина з них відома й опублікована, як-от: універсали Богдана Хмельницького на Плисецьке¹⁰; Василя Дворецького від 3 травня 1659 р. про розмежування ґрунтів над Котором¹¹; Івана Мазепи від 29 липня 1702 р. з дозволом заселити запустіле та розорене Плисецьке¹²; випис із книг кийівської ратуші 1693 р.¹³; жалувана грамота Олексія Михайловича від 31 грудня 1659 р. з підтвердженням права власності на Плисецьке¹⁴; згадана вище царська грамота 1694 р. на всі маєтності; привілей короля Міхала Вишневецького¹⁵. Переважна більшість згаданих у документі володінь фігурує в історіографії¹⁶, деякі надання (причому, окремих пляців на Подолі) та конфлікти (наприклад, тривала «епопея» із закріпленням володінь на річці Котор, що не скінчилася й після 1703 р.) простежуються за іншими джерелами¹⁷.

Утім, це не применшує значення грамоти 1703 р. для дослідників, оскільки з неї бачимо політику обителі, спрямовану на розбудову та захист власних володінь, а також отримуємо конкретну інформацію про шляхи формування монастирської земельної «імперії» (пор. історію придбання та локалізації Дворецького пляцу). Зрештою, грамота може прислужитися й для реконструкції джерел пам'яті в Академії про власне минуле. Є ще одна, суто технічна, користь від введення в обіг цього акта. Порівняння усіх відомих привілеїв Богоявленській обителі дає змогу адекватніше зрозуміти зміст достатньо складних для інтерпретації документів, де перелічуються нині не існуючі мікротопоніми, давно зниклі орієнтири тощо, вже не кажу-

⁹ Голубев С. *Гедон Одорский (бывший ректор Киевской Академии в начале XVIII стол.)* // Труды КДА. 1900. Т. 3, № 12. С. 581–588, 608–611. Цит. с. 586.

¹⁰ Про надання Плисецького та кількох інших сіл ідеться в універсали від 9 січня 1656 р. (див.: *Памятники*. С. 448–449, № XXIII; *Універсали Богдана Хмельницького. 1648–1657* / Упор. І. Крип'якевич, І. Бутич. К., 1998. С. 176–177, № 109).

¹¹ *Памятники*. С. 449–451, № XXIV.

¹² Там само. С. 499–500, № XXIX; *Універсали Івана Мазепи (1687–1709)* / Упор. І. Бутич, В. Ринсевич. К.–Львів, 2006. Ч. II. С. 293–294, № 254.

¹³ Мухин Н. *Киево-Братский училищный монастырь*. С. 372–378, прил. № XXI.

¹⁴ *Памятники*. С. 451–453, № XXV.

¹⁵ Там само. С. 461–463, № XXIX.

¹⁶ Див., наприклад: Мухин Н. *Киево-Братский училищный монастырь*. С. 68–134; Голубев С. *Гедон Одорский (бывший ректор Киевской Академии в начале XVIII стол.)*. С. 574–581; Попельницька О. *Історична топографія кийівського Подолу XVII – початку XIX століття*. С. 114–118.

¹⁷ Див., наприклад: Мухин Н. *Киево-Братский училищный монастырь*. С. 321–325, прил. № III та ін.; *Універсали Івана Мазепи. 1687–1709* / Упор. І. Бутич. К.–Львів, 2002. С. 270–273, № 223; С. 460–463, № 426.

чи про доповнення опущеної в раніших виданнях інформації. Так, Микола Мухін, публікуючи випис із ратушних книг 1693 р. про 15 пляців Братського монастиря, не зміг прочитати або передав інакше окремі місця в тексті (скажімо, там, де в нього послідовно вжито «до горы», читаємо в копії грамоти 1703 р. «дороги»). Щоправда, в останній прослідковується пристосування незвичних для російського вуха слів та заміна їх зрозумілими відповідниками. Приміром, «пляци» поправлено на «дворові місця» (при чому «легковані» на «данні»), «бурси» на «школи», «конгрегація Братська» на «школу, в которой собираются для молебства», «палата» на «анбар»; здійснено й «русифікацію» прізвищ тощо¹⁸. Про цю специфіку не варто забувати дослідникам, які намагатимуться з московських жалуваних документів реконструювати згадувані в них акти українського походження.

Документ, що публікується, зберігається в Інституті Рукопису Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (ІР НБУВ) у фонді колекції манускриптів Київської духовної академії. Це не оригінал, а копія першої половини 1770-х рр. На таке датування вказують підписи професора філософії ієромонаха Касіана та намісника монастиря ієромонаха Ієроніма. Серед викладачів філософії у XVIII ст. згадане ім'я мав лише Касіан Лехницький, який став могилянським префектом 14 березня 1774 р. Уже 17 травня 1775 р. його «опреділили» архімандритом, ректором і професором богослов'я¹⁹. У тому-таки 1775 р. завершив дворічне братське намісницьке послушання Ієронім Блонський: його перевели на катедральне писарство. Цей намісник за архімандритів та ректорів Тарасія Вербицького у 1773 р. та Никодима Панкратьєва у 1774 р. «правив» обителю, позаяк перший перебував у Петербурзі на чергових богослуженнях, а другий постійно хворів²⁰.

Відомо також, що в лютому 1773 р. з Братського монастиря на вимогу катедри від 24 грудня 1771 р. подали довідку про заснування обителі та шкіл, настоятелів, будівлі, церковне майно, а також усі маєтності. Серед тих, хто підписав супровідне донесення митрополиту, був і намісник Ієронім²¹. Цього та наступного років київська

¹⁸ Пор.: Мухін Н. *Киево-Братский училищный монастырь*. С. 372–378, прил. № XXI та цю публікацію.

¹⁹ ЦДІАК України. Ф. 127, оп. 1020, спр. 5015. Арк. 36 зв.; оп. 1024, спр. 2303. Арк. 7. Див. також перелік могилянських префектів, які зазвичай викладали філософію: *Киево-Могилянська академія кін. XVII – поч. XVIII ст.: повсякденна історія. Збірник документів / Упор. О. Задорожна, Т. Кузик, З. Хижняк, М. Яременко*. К., 2005. С. 502–503.

²⁰ ЦДІАК України. Ф. 127, оп. 1043, спр. 77. Акр. 15 зв. – 16. Див. також: Яременко М. *Київське чернецтво XVIII ст.* К., 2007. С. 191, 240.

²¹ *Акты и документы, относящиеся к истории Киевской академии / Со введ. и прим. Н. И. Петрова*. К., 1907. Отд. 2. (1721–1795 гг.). Т. 4: *Царствование Екатерины II (1762–1795 гг.)*. *Киевский митрополит Гавриил Кременецкий (1770–1783 гг.)*. С. 128–129, № XVIII.

епархіальна влада клопоталася перед Синодом про дозвіл використати на потреби Академії частину «кошелькового збору» (грошей на потреби православних церков і монастирів «закордонної» частини митрополії). Як відповідь у Петербурзі вирішили з'ясувати джерела утримання навчального закладу. Тож у березні 1774 р. за підписом професора філософії Касіана було складено список вотчин Богоявленської обителі та «кріпостей» на них, (серед останніх згадано й царську грамоту Гедеону Одорському)²². Сказане дає змогу звузити час створення копії до двох років – 1773 чи 1774. Якщо зважити, що Лехницький у підписі не назвав себе префектом, то можемо конкретизувати датування документа до 1773 – березня 1774 р. (початок виконання послушання «заступника» ректора)²³.

Копія грамоти перебуває у добірці різночасових справ, що стосуються Братського монастиря та Київської академії: донесення ректора київському митрополиту 1755 р. про призначення професора риторики, опис ризниці Богоявленської церкви та училищної обителі 1786 р., чернеткові нотатки про заснування монастиря та переліки його настоятелів, доведені до середини 1750-х рр. та до першої половини 1760-х рр. і, зрештою, грамота 1703 р. На останній збереглася стара пагінація XVIII ст. (арк. 48–54 зв.), що вказує на початкове перебування в іншій добірці, а на арк. 76 сучасної нумерації чорнилом XVIII ст., яке кольором нагадує текст копії, поставлено число «10». Вірогідно, саме цією копією користувався Макарій Булгаков.

При публікації грамоти збережено відсутні в сучасній кириличній абетці літери *є, ъ, й, ѵ, ј, џ, џ̣*; твердий та м'який знак передаються згідно з його вживанням у джерелі. Виносні літери, слова, паєрки та лігатури внесено в рядок та виділено курсивом. Велику латинську літеру «N» збережено, хоча в опублікованому тексті може бути позначено як мале «n» (мале «n» відрізнити від схожого за накресленням кириличного «н» не так вже й легко, тож не вправлятимусь у цьому). Для достеменного передання тексту скорочення під титлом не розкрито і дано без знака титла; відтворено написання автентичних скорочень. Вживання розділових знаків, поділ на слова, речення та абзаци, вживання великої та малої літер наближено до сучасних правил правопису. Закінчення аркуша позначено знаком «//». Літерні датування збережено, а цифрові відповідники вказано відразу

²² Там само. С. 166, № XXI.

²³ Микола Петров зазначав, що Касіан став викладачем філософії у вересні 1770 р. (Там само, с. 324, №LX). Однак це явна описка, адже ціла низка опублікованих упорядником документів заперечує викладання Лехницьким філософії з цього року та професорство у нижчих «школах». Ще наприкінці жовтня 1772 р. він значився вчителем риторики (*Києво-Могилянська академія кін. XVII – поч. XVIII ст.: повсякденна історія*. С. 218, № 140). Отож найвірогідніше, що «підвищення» Лехницького відбулося напередодні нового 1773/1774 навчального року.

після них у квадратних дужках Особливості написання документа — правки та помилки — зазначено у підрядкових примітках²⁴.

Як можна обережно припустити (частково це висновується з приміток), в окремих місцях копіювальник 1770-х рр. не зміг прочитати оригінал, тому деякі слова залишаються незрозумілими. Порівняння публікації випису з ратушних книг 1693 р. із переліком братських дворів у грамоті також вказує на певні відмінності, як-от у назві ґрунту «Герського» (у Мухіна) чи «Верського» (у копії 1770-х рр.)²⁵. Проте без зіставлення з оригіналом документа початку XVIII ст. (який наразі дослідникам невідомий) переконливо стверджувати, чи це провина копіювальника 1770-х рр., приказного переписувача 1703 р., а чи публікатора випису наприкінці XIX ст. не доводиться.

Царська грамота 21 травня 1703 р.

Божією поспѣшествующею милостію мы, пресвѣтлѣйшій и державнѣйшій великій гедрь и великій князь Пѣтръ Алексіевичъ, всея Великія и Малія и Бѣлыя Россіи самодержецъ, Московскій, Кіевскій, Владимирскій, Новгородскій, царь Казанскій, царь Астраханскій, царь Сибѣрскій, царь Псковскій и великій князь Смоленскій, Тверскій, Югорскій, Пермскій, Вятцкій, Болгарскій і иныхъ, гедрь и великій князь Новагорода Низовскіе земли, Чернѣговскій, Резанскій, Ростовскій, Ярославскій, Бѣлоозерскій, Удорскій, Обдорскій, Кондинскій и всея сверныя страны повелитель, и гсударь Иверскіе земли, Карталинскихъ и Грузинскихъ царей, и Кабардинскіе земли, Черкасскихъ и Горскихъ князей и иныхъ многихъ гсударствъ и земель восточныхъ и западныхъ и сѣверныхъ отчичъ и дѣдичъ и наслѣдникъ и гсударь и обладатель.

Наше царское величество пожаловали Кіевского Богоявленского Братского мнстыря ректора ігумена Гедеона Одорского зъ братією, велли єму дать сію нашу великаго гедря нашего царскаго величества жалованную грамоту на вотчины того мнстыря на село Плисецкое и

²⁴ Тетяна Люта не супроводжувала попередню публікацію жодними археографічними заувагами, тож важко зрозуміти, чому одні й ті самі літери передано по-різному (наприклад, «ѣ» то як «х», то як «у»); врахована лише частина паєрків; одні надрядкові літери при внесенні у рядок виділено, а інші — ні; пропущено окремі літери (або, навпаки, додано там, де їх немає у тексті, причому непослідовно), а то й слова (як-от випущено у першому реченні другого абзацу на с. 13 літеру «о» після «г» у слові «бгомалець», а затим зникло ціле слово «ншь», «загублено» літеру «р» у назві дворища «Свершовського» тощо). Можливо, на думку упорядниці, журнальний характер оприлюднення грамоти уможливує такі спрощення, хоча я не певен. Утім, подібні «блохи», яких занадто багато, за великим рахунком, не перешкоджають істориком користуватися цікавим документом. Розуміючи складність підготовки до публікації такого типу джерел, дозволю собі зробити лише одне суттєвіше уточнення: на с. 14 публікації Лютої замість «[далнемъ]» треба, згідно з оригіналом, «да двѣмя».

²⁵ Пор.: Мухин Н. *Киево-Братский училищный монастырь*. С. 374, прил. № XXI та у цій публікації.

на разграниченіє земель над рѣчкою Которемъ да на озера и сножати, во Влуковскомъ островѣ въ границахъ Вишгородцкихъ лежащіє, и на шестнадцать дворовъ, что въ Кієвѣ въ Нижнемъ городѣ, для того, что въ ниншнемъ аѣг [1703] году февраля еі [15] дня намъ, великому гсдрю нашему царскому величеству били челомъ того Братского мнстиря оный ректоръ зъ братією, что изъ давнихъ временъ принадлежитъ къ тому Братскому мнстырю по жаловальной грамотѣ ѿтца нашего, гсдрства блаженныє и вѣчнодостойныє памяти великаго гсдря и великаго князя Алексія // Михайловича, всея Великія и Малія и Бѣлія Россіи самодержца, село Плисецкое за Днѣпромъ близъ Хвастова, в прошедшіє военныє времена запустѣлое, да над рѣчкою Которемъ земли и во Влукомскомъ островѣ въ границахъ Вышгородскихъ озера и сѣножати, на которіє вотчины для владнія ними и употребленія имѣютъ они нашего царскаго величества подданнаго, Войска Запорожскаго обоихъ сторонъ Днѣпра гетмана и славнаго чина святаго апостола Андрея кавалѣра Івана Степановича Мазєпи унѣверсалы. И на запустѣломъ селище повелѣнно имъ селити людей по прежнему. А въ подтвержденіє тѣхъ данныхъ имъ въ мнстырь унѣверсаловъ нашей царскаго величества грамоты не дано. Да за тѣмъ же Братскимъ мнстыремъ по старымъ крѣпостямъ въ Кієвѣ въ Нижнемъ городѣ шестнадцать дворовъ, и на тѣ наша великаго гсдря нашего царскаго величества жалованная грамота имъ дана, токмо мѣри тѣмъ дворамъ имянно не описано, и дабы намъ, великому гсдрю нашему царскому величеству, того Братского мнстиря ректора зъ братією пожаловати повелѣт на тѣ помянутіє ихъ мнстырскіє вотчины въ подтвержденіє вишеимянованныхъ нашего царскаго величества подданнаго гетмана и кавалѣра унѣверсаловъ дать нашу втликаго государя жалованную грамоту, въ которой бы и двори монастырскіє всѣ имянно съ мѣрою подлѣнною для лутшаго впрѣд къ мнстырю владнія написат. И при томъ челобитѣе будучей на Москвѣ того Братского мнстиря ієромонахъ Антоній Стрѣшовскій въ Приказѣ Малія Россіи подданаго нашего, гетмана и кавалѣра, подалъ три унѣверсала прошлаго аѣв [1702] году, въ которыхъ написано сиче:

Въ первомъ на село Плисецкое іюля кѣ [29] дня объявляетъ онъ, нашъ царскаго величества подданный, гетманъ и кавалѣръ, тѣмъ унѣверсаломъ своимъ, что Братского мнстиря ігумень Гедеонъ Одорскій *отца* нашего, государства блаженныє и вѣчнодостойныє памяти великаго // гсдря цря и великаго князя Алєзія Михайловича, всея Великія и Малія и Бѣлія Россіи самодержца грамоту на село Плисецкое чрезъ посланнаго своего, на той сторонѣ Днѣпра недалеко Хвастова лежащее, донєсь, которое въ неспокойныє времена *от* многихъ военныхъ непріятельскихъ наступленій было разоренно и запустѣло, что ннѣ токмо мѣсто и селище бєзлюдное обрѣтается, при томъ же просиль ево, подданнаго нашего, онъ же, ігумень, дабы въ

сіе мирное время повелѣнно было на томъ запусѣломъ селищ Плисецкомъ вѣновь слободу селити. И онъ, нашъ царскаго величества подданный, гетманъ и кавалѣръ, на томъ помянутомъ селищу Плисецкомъ, которое помянутое *отца* нашего гедрева²⁶ блаженные памяти великаго гедря грамотою и унѣверсаломъ прежняго гетмана Богдана Хмелнѣцкаго укрѣплено, велѣлъ ему, Братскаго монастыря ігумену и всей того монастыря братіи, къ лучшему и общему мнстыря того пожитку людей заднпрскихъ съ потребу посадити и оними владѣти, повинност и послушаніе посполитое *отбирати*, какъ хотѣти оними користоватися и управляти. И такъ дабы никто изъ старшинъ и черни войсковою и всякаго духовнаго и мирскаго чина людей до осаженъе той Плисецкой слободы и до обираниі со оной належащихъ приходовъ, користей, а отъ жителей тамошнихъ подданныхъ своихъ послушенства и повинностей Братскаго мнстыря ігумену и всей братіи *отнюдъ* не дерзаль и не мѣль ни наймалѣйшей чинити перепони, наступленія, убитка и помѣшки.

Во второмъ унѣверсалѣ на разграниченіе земель над рѣчкою Которемъ октября кз [27] дня написано, что тотъ же Братскаго мнстыря ректоръ Гѣдеонъ Одорскій чрезъ посланнаго своего объявилъ ему, подданному нашему, гетману и кавалѣру, данной въ томъ Братской мнстырь унѣверсалъ бывшаго полковника кіевскаго Василя Дворецкаго на ограниченіе земли над рѣчкою Которемъ, издавна къ тому Братскому мнстырю належащей, въ которомъ подлѣнномъ унѣверсалѣ той помянутой земли граница изображенна суть сице: что починается оная *от* Сирца рѣчки по Житомирскую дорогу въ Любку // рѣчку, Любкою до Ирпеня, Ирпенемъ до Котура, а Которемъ до Горенки²⁷ рчки, да Горенкою до Водицы, Водицею рѣчкою въ поль Овлуковскаго озра по посаженіе вербки, *от* вербокъ по Володимерову криницу²⁸. И на то просиль ево гетманскаго онъ, ігумень, унверсалнаго подтвржденія. И онъ, нашъ царскаго величества подданный, гетманъ и кавалѣръ, ревнуя христіянскимъ сѣрдцемъ благоугодному дѣлу предковъ своихъ, гетмановъ запорожскихъ, которые къ тому святому мѣсту, Братскому мнстырю, прещедрое имѣли прирѣніе, приказаль и свой дати унѣверсалъ, утверждая достоинствомъ онаго ограниченія преждереченныхъ земель Которскихъ и прилѣжно оберегая и региментарски приказывая, дабы никто изъ духовныхъ и мирскихъ людей и старшини, и черни войсковою, и войтъ кіевскій съ магистратомъ не смѣль и не дерзаль той Которской земли, въ унѣверсалѣ умершаго помянутого полковника Василя Дворецкаго описанной и въ его гетманскомъ нынѣшнемъ унѣверсалѣ жъ изо-

²⁶ Слово правлене.

²⁷ Виправлено з: «Горейки».

²⁸ Універсал Василя Дворецкаго Братському монастирю від 3 травня 1659 р. про розмежування ґрунтів над Которем не містить такого детального опису кордону, як наведено у грамоті (див.: *Памятники*. С. 449–451, № XXIV).

браженной, ни въ наименшей²⁹ крѣпости нарушати и обиди и помѣшки чинити, но да владѣют они, Братского мнстыря ігумень съ монахи, всѣми тѣми Которскими угодіями и пожитками ненарушимо и всякіе съ ныхъ пожитки да употребляють.

Въ третіемъ унѣверсалѣ маія а [1] дня написано. Объявляет онѣ, подданный нашѣ, гетманѣ и кавалѣрѣ, всякаго чина и достойнства дховнымъ и мирскимъ людемъ, кому вѣдати надлежит, что ізъ Кіева от духовнаго суда присланно до рассужденія его, гетманского, спорное дѣло межъ монахи мнстырей кіевскихъ Братского да Межигорского о земляхъ да огудьяхъ³⁰, а имянно о озерахъ и о Влуковомъ островѣ, и в сѣнокосахъ, вкругъ ихъ лежащихъ, въ границахъ вижгородскихъ, которое въ Кіевѣ передѣ судомъ духовнымъ соборнымъ не могло быти успокоено для того, что къ Братскому монастырю по даннымъ правиламъ и крѣпостямъ тѣми озери во Влуковѣ и сѣнокоси пристойнѣе владѣти належало, а Межигорского монастыря монахи по нашимъ великаго гсдря грамотамъ и по гетманскимъ унѣверсаломъ, въ которыхъ обще все выжгородскіе³¹ угодія в дачѣ имѣ имяновани и подтвержденни, тѣ озера во Влуковѣ и сѣнокоси³² себѣ утведждали и спорили, и отнюдѣ уступит не хотѣли. А когда передѣ нимъ, подданнымъ нашимъ гетманомъ и кавалѣромъ, и передѣ судомъ // Войсковымъ генеральнымъ объявлены статы, Братскому мнстырю належашіе, и во оныхъ явно показалось, что тѣ озера во Влукове и сѣнокосы от старыхъ и давныхъ временъ къ церквѣ Честнаго и Животворящаго Креста Гспдня, которая была въ Кіевѣ съ начала православной въ Россіи святой вѣри построена, належали, а потомъ къ Брацкому мнстырю при ігуменѣ и ректорѣ Софроніи Почацкомъ даны и привиліями королей полскихъ Яна Казимира и Михайла Корибута подтверждени, по которой дачѣ и подтверженіи³³ тѣми снокосы и озери Братского монастыря монахи владѣли. А къ Межигорскому монастырю во оныя времтна³⁴ никогда не належали и не вступались. Токмо ннѣ по нашимъ великаго гсдря грамотамъ и по гетманскимъ унѣверсаломъ купно землями вижгородскими оныя себѣ привлекли, какъ перед нимъ, гетманомъ и кавалеромъ, будучей въ Батуринь Межигорского мнстыря намѣстникъ Дорофей о семь имяноваль, а давныхъ правъ и никакихъ крпостей на тѣ озера и снокосы не объявилъ.

И по сему онѣ, подданной нашѣ, гетманѣ и кавалерѣ, разсудил, что мы, великій гсдрѣ наше царское величество, нашими жалован-

²⁹ Виправлено з «наименшой».

³⁰ Так у документі.

³¹ Виправлено з «выжгородскіи» чи «выжгородскія».

³² Виправлено з «сносооси».

³³ Виправлено з «поттверженій».

³⁴ Виправлено з «времана».

ними грамотами нікому нічого, крім старинного владнія и данія изображать не повелѣваемъ, и естли что и вновь кому дастся, то свободное и неспорное, и изображая буде *от* кого въ томъ спору не будет, да и унѣверсалы ихъ гетманскіе такимъ же способомъ ізъ канцелярій даются. И, знатно, монахи межигорскіе тѣ вишереченные озера во Влуковье и сѣнокосы въ нашу царскаго величества жалованную грамоту написали неправимъ своимъ прошеніемъ. И яко судомъ духовнымъ бгомолца нашего, Кіево-Печерскія лавры архимандрита Іоасафа Кроковскаго съ соборомъ той Печерскія Лавры и при битности его гетманскаго посланнаго Василия Чуйкевича, въ то время наказнаго кіевскаго полковника бывшаго, и по спорнымъ со обойхъ донесеніямъ было разсуждено, что тѣ озера во Влуковомъ островѣ и сѣнокосы къ Братскому, // а не Мижигорскому мнстырю належать, тако и онъ, подданный нашъ, гетманъ и кавалѣръ, старинные на тѣ озера и сѣнокосы права и крѣпости, у монаховъ Братскаго мнстыря сущіе, въ нерушимой сохраняеть цѣлости, и озера прозываютъ во Влуковомъ островѣ, ізъ которыхъ первое озеро прозвищемъ Три Тони. Того озера жерело съ криницами и зъ зарожками, почавъ сверху, вишь Котелни³⁵ криницы *от* лозокъ верхнихъ даже на низъ жереѣломъ. Другое озеро, Воздвиженское, прозывается Долгое Уское, *от* Кіева съ жерели съ конца въ конецъ. Третіе озеро ис того жъ великаго озера Три Тони жереломъ пошло промежъ лозы и тростнику къ дороге выжгородской съ криницами и зъ зарожками³⁶. Тут же и промежъ озера сѣножати и у бротка. А межъ лозами тое жъ церкви Воздвиженской тамъ же въ селѣ Петровцахъ дань медовая. Да въ Петровцахъ у Зицовцахъ озеро³⁷, прозывается Іови, со всѣмъ какъ само въ себѣ пребываетъ³⁸. И по межамъ тѣхъ озеръ сѣножати зъ зарожками и криницами по древнымъ крепостямъ и правамъ отдаеть онъ, гетманъ и кавалѣръ, къ Братскому мнстырю въ вѣчное владніе и употребленіе, а прежде реченнаго Межигорскаго мнстыря монаховъ *от* тѣхъ сѣнокосовъ отдаляет. Аще оны, Межигорскаго мнстыря монахи, на тѣ озера и сѣнокосы и нашу великаго гедра нашего царскаго величества жалованную грамоту, и ево гетманскіе и предковъ

³⁵ Передостанню літеру у слові правлено. Слід «Котельви».

³⁶ В опублікованому не так давно універсалі Мазепи Братському монастирю від 15 червня 1693 р. упорядник так передає назви озер: «озеръ три, прозиваеміи три топи Долгое и Узкое и озеро Василевское» (*Універсали Івана Мазепи. 1687–1709* / Упор. І. Бутич. К.—Львів, 2002. С. 251, № 205). Із оприлюдненого документа зрозуміло, що у збірнику Мазепиних універсалів допущені помилки і в розрізненні озер, і в назвах. Перше озеро мало назву «Три тони», друге — «Долгое и Узкое». Це підтверджують також монастирські документи, видані Київською археографічною комісією у ХІХ ст.: у царській грамоті 1694 р. озера названо «Три-тони» та «Долгое и Узкое» (*Памятники. С. 484, 486, № XXXV*).

³⁷ Виправлено з «орѣро».

³⁸ Пунктуації у документі, звісно ж, майже немає. Тож моя пунктуація в описі локалізації озер може бути і помилковою, позаяк ідеться про досить складний, насичений мікротопонімами, текст.

его універсали имѣють, но тѣ за нѣтвердые и некрѣпкіе, яко неправоє ихъ о томъ прошеніе, да будутъ и ни во что да вмѣнятся, но по давнымъ правамъ и крѣпостямъ, а особливо по жалованной отца нашего, гсдрва блаженныя памяти великаго гсдря, его царскаго величества грамотѣ и по подтвержателнымъ его, гетмана и кавалѣра, універсаломъ, тѣ озера во Влуковѣ и вкругъ ихъ сѣнокоси Братскаго мнстыря монахи да употребляютъ спольно, безъ всякой ни отъ кого Межигорскаго мнстыря монаховъ трудности и препятія. Яже происходитъ, яко не повинующихся праву посполитому, // и поступаютъ своевольно, напрасно гнѣваясь и похваляясь на монаховъ Братскаго мнстыря боемъ *отъ* тѣхъ озеръ и сѣнокосовъ *отгоняти*, о чемъ онъ, гетманъ и кавалѣръ, і напоминаеть, дабы *отъ* такого непослушанія, ярости и похвали они престали, къ тому и запрещаеть и приказываетъ, аще Межигорскаго мнстыря монахи или послушники и слушки не токмо боемъ, но и словами досадными монахамъ братскимъ и ихъ послушникамъ при владѣній тѣхъ озеръ и сѣнокосовъ учнутъ малую какую чинити досаду, то изъ монастыря Межигорскаго въ Братскій тысяча ефимковъ заплатитъ долженствуютъ. Подобнымъ же способомъ и монахи Братскаго монастыря³⁹ тѣми во Влуковѣ озери и сѣнокосы безсорное употребленіе имѣють и какъ сами, такъ и послушники ихъ да остерегаются, дабы въ грунтахъ межигорскихъ, близко тѣхъ озеръ и сѣнокосовъ сущихъ, никакой не учинили обиди подъ такими жъ винами, чтобъ все было въ будущіе времена твердо и крѣпко.

Да въ жалованной нашей втликаго гсдря нашего царскаго втличества грамотѣ, данной въ *той* же Братской монастырь ректору и игумену Іоасафу Кроковскому зъ братією на маєтности ихъ въ прошломъ св-м [202] году генваря въ аі [11] д., написано: велено ему, игумену зъ братією, и по немъ въпредь будучимъ въ томъ монастырь ректоромъ и игуменомъ и братіей того Братскаго монастыря маєстности, со всеми къ нимъ принадлежащими угоды, владѣть по крепостямъ, которые въ той жалованной грамотѣ написани именно. Да и тому жъ монастырю вельно владѣть въ Кіевѣ въ Нижнемъ городъ дворовыми мѣстами купленными, *отъ* разныхъ чиновъ людей въ монастырь данными, а именно Кучинскимъ, Выговскимъ, Голубовскимъ, Вороничевскимъ, Креницковскимъ, Солениковскимъ, Свершковскимъ, Митковскимъ, Созоновскимъ, Муховецкимъ, Быбиковскимъ, Оксаковскимъ, Хмелевскимъ, Пекулитскимъ, Гавритискимъ, Дворецкимъ, и доходи съ нихъ имать, и всякія пожитки употреблять. А что по мѣрѣ тѣхъ дворовыхъ мѣсть, того въ той нашей великаго гсдря нашего царскаго величества жалованной грамотѣ имянно не написано, а въ виписѣ изъ книгъ мѣскихъ ратушнихъ кіевскихъ права Магдебурскаго, данной на тѣ дворовіе мѣста въ Братской

³⁹ Літеру «о» правлено.

монастирь за печатю мѣскою и за рукою ратушнаго писаря Івана Пики, какову явилъ въ приказѣ Малія Россіи того Братского мнстыря // памѣстникъ Митрофанъ Орловскій въ аѣ [1700] году февраля въ кг [23] д., написано:

Въ прошломъ ахчг [1693] году маія кс [26] д. урядъ мѣскій кіевскій по прошенію Братского монастыря ігумена⁴⁰ Іоасафа Кроковского и братій посилали дву урядниковъ, Саву Можневского, Івана Черного да подписа мѣскаго Яна Треполского, да слугу ратушнаго Максима Зайца и велѣли имъ дворы Братского монастыря въ Кіевѣ Нижнемъ городѣ измѣрить и ограничить вновъ всякой дворъ порознь. И тѣ посланные того Братского монастыря съ іеромонахи съ Рафайломъ Базилевичемъ да съ Парфаніемъ⁴¹ Родовичемъ тѣ дворовые мѣста мѣрили. И первый дворъ, прозываемій Кучинскій, купленный у Катерины Кучинской за тысячу копъ, лежачій под горою Замковою на улицѣ, идучи *от* церкви Рождественской на рынокъ. А мѣрою съ одной стороны чрезъ улицу, которая взялась съ проежей улицы на гору, противъ дворовъ Рождествнскихъ, двестъ десять аршинъ московскихъ дороги. Зъ другой стороны *от* двора Григорія Карпова, бывшаго полковника кіевского, не до самой гори (потому что за дворомъ Григорьевымъ еще далѣе та земля зашла) сто осмнадцать аршинъ съ четью, и того переходу далнаго вдоль осмьдесятъ пять аршинъ три чети. А отголъ дороги мимо двора доброниколскаго священника Іліи девяноста шесть аршинъ, зъзди *от* гори двѣстъ сорокъ три аршина, а по улицѣ мимо воротъ двестъ шестдесятъ аршинъ.

Второй дворъ, прозываемій Выговской, данной къ монастырю Братскому *от* бывшаго гетмана *от* Богдана Хмельнѣцкого, лежащей межъ дворами идучи въ Верхней город, имѣеть въ себѣ великости съ трехъ толко сторонъ, потому что по углу видалось рогомъ, гдѣ сошлись вмѣстѣ оба⁴² тѣ взвозы. Съ одной стороны чрезъ новой взвозъ противъ въбаки⁴³ московской, почавъ *от* угла улицы до горы, гдѣ сошлись взвозы, триста аршинъ. Другая сторона зъ горы мимо взвоза стараго и мимо улочку до улицы, гдѣ то мѣсто кончится, двестъ девятнадцать аршинъ. А с третьей стороны чрезъ улицу противъ дворовъ Федори Золотаря, Филипа Перепечая, Николая Мазура сто сорокъ два аршина.

Третіе дворовое мѣсто Голубовское, купленное за шестьсотъ золотыхъ // у Петронейли Голубовской, съ одной стороны чрезъ улицу противъ богоделни доброниколской двадцять пять аршинъ. Зъ другой стороны *от* мста, прозываемого Верского, двадцятъ два аршина,

⁴⁰ Літеру «а» правлено.

⁴¹ Так у документі.

⁴² Виправлено з «обе».

⁴³ Так у документі. В уписі 1693 р., опублікованому Мухиним – «бани» (Мухин Н. Кієво-Братскій училищный монастырь. С. 374, прил. № XXI).

созади сорокъ девять аршинъ, а ворота на улицу великую, идучи *от* церкви Святаго Николая Доброго до ринку противъ двора Викидкихина, которой нынѣ добропиколскому священнику Сѹмеону Ширепе достался, тридцять девять аршинъ.

Четвертое дворовое мѣсте, Вороничевское, взято за долгъ за шесть тысячъ золотыхъ у скарбника кievского у Данила⁴⁴ Воронича, съ одной стороны *от* двора казака Івана Голяка семьдесятъ три аршина. Зъ другой стороны, *от* двора шевця Мирона Лопатина, пятьдесятъ шесть аршинъ. Созади братской же земли, названной Мушевтцкой, сто семдесятъ аршин. Близъ воротъ, противъ двора грековъ Антона Николаева Юрья головы, сто семдцять же аршинъ.

Пятое дворовое мѣсто, Криницьковское, данное въ мнстырь *от* елени Криницькой, лѣжащее противъ самого мнстыря Братского, съ одной стороны до половины длины *от* мѣста Дворецкого, мнстырю Братскому чрезъ купленную належашую, и *от* двора мскогѡ шинкового семьдесятъ аршинъ. А тутъ же вдалясь земля Грицка Михайлова, которая шириною *от* зади заняло шестъдсять аршинъ. Мимо⁴⁵ того жъ Грицина⁴⁶ мѣста вдлину дале пошло⁴⁷ монастырское Криницьковское мѣсто до улицы другой, идучи мимо двора цеховы кравецкой къ церкви Святаго Николи Набережного, гдѣ такъже даны шестъдсять один аршинъ. Момо⁴⁸ той улице межъ землею Грица и дворомъ Григорья Андрѣева въ ширину шестъдсять восьмъ аршинъ, зъ другой стороны длины того мѣста напередъ мимо двора Григорьева тридцять семъ аршин, да тутъ же за єво дворъ зашло мѣсто монастырское, которого дсять аршинъ. А *оттуду*, мимо⁴⁹ мѣста святаго Николи Набережного до улицы, идучи мимо монастыря Братского, пятьдсять пять аршинъ, да противъ монастыря Братского мимо улицы сто сорокъ аршинъ.

Шестое дворовое мѣсто, Солениковское, купленное у Фѣдори Сѣргіевской Солениковской за тысячу золотих, лежащее угломъ подлѣ Житного торгу, имя три стороны, какъ Иговское⁵⁰ // мѣсто. Съ одной стороны чрезъ улицу противъ дворовъ Івана Софонова, бурмистра кievского, Федора Кривецкого, Федора Холявенка до угла сто аршинъ. А *от* угла до конца тое земли, зъ другой стороны чрезъ улицу противъ дворовъ Павла Климова, бондарки Мануйлихи, живущихъ на лѣсныхъ земляхъ, восьмдсять четири аршина. А с третьей стороны противъ монастыря Братского шестъдсять шестъ аршинъ.

⁴⁴ Літеру «н» правлено.

⁴⁵ Далі слово затерто.

⁴⁶ Виправлено з «Грицона».

⁴⁷ Далі затерто «въ».

⁴⁸ Так у документі.

⁴⁹ Слово правлено.

⁵⁰ Так у документі. Вочевидь, треба «Виговское».

Сѣдмое мѣсто, Сверхшковское, данное въ монастырь *от* Христины Ляшневичевой, Агафій Казиченки, три стороны имѣющіе. Съ одной стороны, мимо улицу идучи *от* церкви Святых Страстотерпецъ Бориса и Глѣба до ринку, по уголь противъ двора писаря мѣского Івана Пики и двора Івана Киселя, семъдесять пять аршинъ, а *от* угла до двора Івана Денешки, зъ другой стороны идучи съ ринку улицею пробитою до церкви Святаго Духа, шестъдесять три аршина. С третьей стороны *от* двора Денешкина пятьдесять шесть аршинъ.

Осмое мѣсто, изъ двухъ мѣсть — Митковского и Созоновского — учиненное. И первое, Митковское, сами Братского мнстыря монахи купили у Николая Якицкого и у жени ево Люцини Митковичевни за триста золотих, а другое, Созоновское, даль въ монастырь въкладомъ Кіево-Печерской Лаври монах Іринарх Мратовъ. Съ одной стороны объ тѣ земли въ сторонъ багаделни и школи церкви соборной сорокъ семъ аршинъ съ полуаршиномъ. Зъ другой стороны *от* дворика тое жъ соборнія церкви сорокъ осмъ аршинъ. Созади *от* двора цехового кушнерского двадцять пять аршинъ, у воротъ чрезъ улицу противъ самой церкви соборной Успенія Богородици⁵¹ двадцять семъ аршинъ.

Девятое место, прозиваемое Муховецкое, данное въ монастырь *от* Марини Алешищовни Христофоровой Муховецкой, лежащее на улице Глѣбо-Борисовской, съ одной стороны *от* земли Пиндюровской пятьдесять аршинъ. Зъ другой стороны *от* земли бурмиистра кіевского Сергія Бибиновича девяносто аршинъ. Созади⁵² *от* земли Братского двора, называемого Вороничевского, сорокъ шесть аршинъ, мимо воротъ чрезъ улицу противъ двора // Костянтина Миликого, зятя Іванихи Котлярихи, сорокъ семъ аршинъ.

Десятая земля, Быбииковская, данная въ монастырь *от* жителя московского *от* Порфирия Семенникова. Съ одной стороны *от* школи Братской спѣвацкой тридцять шесть аршинъ. Зъ другой стороны *от* двора священника черниговского Павла Домонтова⁵³ сорокъ аршинъ. Созади *от* земли братской Хмелковского⁵⁴ сорокъ пят аршинъ, а воротами, по улице пробитою идучи съ ринку къ церкви Святаго Духа, сорок пять аршинъ.

Первая на десять земля, Азаковская, даная въ мнстирь *от* умершаго гетмана Богдана Хмелнѣцкого да *от* полковника кіевского *от* Павла Яновича Хмелнѣцкого жъ. Съ одной стороны *от* двора протоппа козелского Геронима Почеки и *от* земли жъ братского двора, названнаго Пекулицкого, *от* улицы до другой улицѣ сквозь сто два аршина. Зъ другой стороны *от* двора Семена Кривушки, а *от*

⁵¹ Останню літеру правлено.

⁵² Виправлено зі «со зуди».

⁵³ Виправлено з «Домонтовича».

⁵⁴ Виправлено з «Хмелковской».

земли братской же, Андревичевской и Семеновичевской, *от* улицы до улицы сто два аршина. Созади через улицу против мнстыря Братского сорокъ чѣтири аршина съ полуаршиномъ, а воротами къ другой улице, идучи съ ринку до церкви Святаго Дха, тридцат три аршина.

Вторая на десять земля, Хмелниковская, которую монахи Братского мнстыря вименили у Никифора Хмеленка на Понамаревскую свою землю. Съ одной стороны *от* школы студенской великой тридцять шесть аршинъ съ полуаршиномъ. Зъ другой стороны *от* земли Братского жъ монастыря, называемой Пѣкалицкой, пядьдесят два аршина. Позади земли Бибиковского, что даль въ мнстырь Порфирей Семенниковъ, шестьдесятъ восемь аршинъ, а воротами противъ школы, въ которую собираются для молебства, шестьдесятъ восемь же аршинъ.

Третья на десять земля, Пекулицкого, данная въ монастырь *от* дву полковниковъ кievских: *от* Павла Яновича Хмелницкого да *от* Василя Дворецкого. Съ одной стороны обѣ между Хмелевской земли пятьдесятъ два аршина. Зъ другой стороны земли Азаковской пятьдесятъ же два аршина. Созади *от* двора протопопа Почѣки осмнадцат аршинъ съ полуаршиномъ, мимо воротъ черезъ улицу противъ анбара братского осмнадцатъ аршинъ.

Чѣтвертая на десять земля, на той же улице лежащая, зъ двухъ въ одно мѣсто слученная, одна дана въ монастырь *от* Федора Семенова, а другая, Андревская, вымененная за землю братскую Коленьковичевскую. Съ одной стороны *от* земли // Азаковской братской сорокъ девять аршинъ. Зъ другой стороны *от* земли Кврилловского мнстыря сорокъ девять аршинъ. Позади *от* двора Семена Кривошейка, умершаго, Киприяновича, сорокъ шесть аршинъ, а по воротамъ черезъ улицу противъ мнстыря Братского и винограду мнтырского пядьдесятъ три аршина.

Пятая на десять земля, Гавритинская, данная въ монастырь *от* Якова Гавритинского. Съ одной стороны *от* земли Петра Чернца до половины должини двадцат пять аршинъ, а за Чернцовую землю даже до улицы, идущіе съ Сенного торгу до церкви Борисо-Глѣбовской, ся жъ Гавритинская земля зашла, где въ ширину мимо земли Цернцовъ девятнадцат аршинъ съ полуаршиномъ. Мимо улицы еще должини до земли Бунковского тридцатъ одинъ аршинъ, позади Бунковской земли пядьнадцат аршинъ⁵⁵, позади жъ другою стороною мимо двора козака Івана Голика до улицы пятьдесятъ⁵⁶ три аршина, мимо воротъ *от* Чернцовой земли до двора Голикова семнадцатъ аршинъ съ полуаршиномъ.

⁵⁵ Слово написано над рядком.

⁵⁶ Виправлено з «пядьнадесятъ», склад «на» затертий.

И по тому кievских мѣских двухъ урядниковъ межеванью тѣ вишеписаннiе Братского монастыря земли для памяти въ предбудущiе лѣта по приказу войта кievского съ урядомъ въ книги мѣскiе кievскiе записани.

Да въ виписѣ жъ изъ книгъ мѣскихъ ратушнихъ кievскихъ права магдебурскаго ахчг [1693] году написанно: въ ратушѣ кievской предъ воитомъ, и бурмистромъ, и райцами, и лавниками сотникъ березинскiй Самойло Мокрiевичъ подалъ для вписанiя въ книги мѣскiе кievскiе запись поступки своей и продажи двора съ землею, въ которой написано, что по доброму своему изволенiю продалъ въ Братской монастырь землю съ строенiемъ ветхимъ, чрезъ отца своего, Карпа Мокрiевича, у бывшаго полковника кievского у Василiя Дворецкаго за восемь сотъ золотыхъ купленную и правомъ вечнымъ⁵⁷ ему во владѣнiе врученную, лежащую между уляцами съ одной стороны отъ улицы ринковой къ воротамъ градскимъ Воскресенскимъ, идучи улицею, восемьдесятъ девять сажень. Съ другой сторои отъ улицы той же ринковой, подле самого Братского монастыря къ берегу лежащую, девяносто пять сажень. Съ третьей стороны земля бывшая Крыницкая, а нынѣ мнстыря Братского Кievского, почавъ отъ земли Йорданской къ улицѣ, семдесятъ сажень, а отъ мѣскаго двора опричь споска пятьдесятъ девять сажень. А взялъ за ту свою землю шестьсотъ золотыхъ съ вѣдома и благословенiя богомолца нашего преосвященнаго Варлаама Ясинского, митрополита Кievского и Галицкаго и Малiя Россiи, а радѣнiемъ того монастыря ректора и игумена Йосафа Кроковскаго. Которую землю со всѣми принадлежностями, доходами и пожитками, // и съ наемщиками, и со всѣмъ на ней строенiемъ отъ всехъ⁵⁸ податей и должностей мѣскихъ освобождаетъ и отдаетъ въ мочь и въ державу и въ безспорное владѣнiе къ монастырю Братскому на вечнiе времена. И въпредѣ онъ, Самойло, и никто изъ сродственникововъ его Братскому мнстырю во владѣнiи той земли никакой препоны и обиди, и помешки чинитъ не можетъ и не будетъ подъ закладомъ тысячи золотыхъ. У той купчей руками бгомолца нашего, преосвященнаго Варлаама⁵⁹, митрополита Кievского, и сотника Самойла Мокрѣвскаго приписано, и печать митрополитанская катедральная приложена, и въ книги градскiе мѣскiе кievскiе та купчая записана жъ.

И по сей нашей великаго государя царя и великаго князя Петра Алексѣевича, всея Великiя и Малiя и Бѣлiя Россiи самодержца, нашего царскаго величества жалованной грамотѣ Кievскаго Богоявленскаго Братского монастыря ректору и игумену Гѣдеону Одорскому зъ братiєю и въпредѣ по ныхъ будучимъ ректоромъ и игуменомъ и братiи

⁵⁷ Слово правлене.

⁵⁸ Слово правлене.

⁵⁹ Виправлено з «Варлаама».

тѣми вишеявленными монастырскими маетностями, а именно селомъ Плисецкимъ на той сторонѣ рѣки Днепра близь Хвастова, и землєю над рѣчкою Которемъ лежащею, да озерами и сѣнокоси во Влуковскомъ островѣ к тому Братскому мнстырю владѣт и належашіе с нихъ доходи имать, какъ о сѣмъ вишеимянованныхъ⁶⁰ данныхъ въ тотъ Братской монастырь нашего царскаго величества подданнаго, гетмана и кавалѣра, Івана Степановича унѣверсалѣхъ написано, и дварами въ Ныжнемъ городѣ Кіевѣ, которые имянованны въ виписы съ книгъ⁶¹ ратушныхъ и укрѣплени за тѣмъ мнстремъ по древнымъ крѣпостямъ, владѣтъ же, и всякіе доходы съ нихъ имать, и пожитки употреблять.

А для вѣчнаго к тому Братскому мнстырю тѣми вишеимянованими⁶² маетностями и дворами владѣнія тому помянутому ректору и ігумену Гедѣону Одорскому зъ братією и по нихъ инимъ вперед будущимъ ігуменомъ сію нашу великаго государя нашего царскаго величества жалованную грамоту нашею // царскаго величества государственную печатью утвердить повелѣли.

Писанна сія наша великаго государя нашего царскаго величества жалованная грамота въ царствующемъ нашемъ велицѣмъ градѣ Москвѣ лѣта Гспдня аѣг [1703] маія ка [21] дня государствованія нашего кв-го [22] году.

Въ подлѣнномъ подписано тако:

По указу великаго гедря его царскаго величества подписалъ государственнаго Посолскаго Приказу дякъ Іванъ Волковъ.

Справиль Приказу Малыя Россіи старой подячей Петръ Курбатовъ. Печать краснаго воску.

Съ подлинною свидѣлствовали:

⁶³ учитель філософіи іеромонахъ Кассіанъ,

іеромонахъ Іеронимъ памѣстникъ⁶³.

ІР НБУВ. Ф. 160, спр. 844. Арк. 76–82 зв. Копія.

Maksym Yaremenko

THE TSAR'S CHARTER OF 1703 TO THE CONFRATERNAL MONASTERY IN KYIV

This report goes on the “topic of Galshka” started in preceding issues and places a publication of the tsar’s charter of 1703 for Confraternal monastery.

⁶⁰ «Више» написано над рядком.

⁶¹ Виправлено з «кныхъ».

⁶² Виправлено з «вишеименованими».

⁶³ Підписи власноручні.